

بسم الله الرحمن الرحيم

وسطیت در قرآن؛ ترازوی عدل، نه سازش!

(ترجمه)

مفهوم "وسط" در قرآن، نشانه‌ی عدالت‌محوری و استواری بر اصول است؛ نه آن اعتدالی که با مصالحه‌های تحمیلی و تسلیم در برابر باطل آمیخته باشد. در سوره قلم، الله سبحانه و تعالی داستان صاحبان باغ را برای ما نقل می‌فرماید؛ کسانی که قصد داشتند روزی الهی را انحصار کرده و از نیازمندان دریغ نمایند. پس عذاب الهی بر آنان نازل شد و یکی از آنان ایستاد و دیگران را با سرزنش و ملامت مورد خطاب قرار داد: ﴿قَالَ أَوْسَطُهُمْ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ لَوْ أَن تَسْبَحُون﴾.

مراد از "اوسطِ آنها" نه جایگاه مکانی یا سنی او بود، بلکه کسی بود که از همه عادل‌تر و خردمندتر بود؛ چنان‌که ابن عباس و دیگر مفسران نیز گفته‌اند. همین معنا در جای دیگری از قرآن نیز آمده، آنجا که الله سبحانه و تعالی می‌فرماید: ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا﴾ یعنی امتی که بر پایه‌ی عدالت و خیر استوار است؛ امتی که حق را برپا می‌دارد و امور را با ترازوی اسلام می‌سنجد.

اما امروز چه اتفاقی افتاده است؟! معنای "میان‌روی" در ذهن بسیاری از مسلمانان تحریف شده؛ به گونه‌ای که گمان می‌کنند میان‌روی یعنی سستی، کوتاه آمدن و سازش با باطل! غرب کافر، ایده‌ی "اسلام میان‌رو" را تبلیغ کرد؛ یعنی اسلامی که از جهاد دست بکشد، با نظام سرمایه‌داری کنار بیاید، دموکراسی را بپذیرد و دین را از عرصه حاکمیت کنار بزند! اما در حقیقت، میان‌روترین و عادل‌ترین مردم کسانی‌اند که بی‌پروا سخن حق را بر زبان می‌آورند و در راه الله از ملامت هیچ سرزنش‌گری نمی‌هراسند؛ چنان‌که عادل‌ترین فرد در داستان یاران باغ، آنان را به یاد الله انداخت. چنان‌که امت میان‌هنگامی چنین می‌کند که پرچم «لا إله إلا الله» را در سایه خلافت راشده برافرازد.

امام شوکانی این آیه را چنین تفسیر کرده است: از ابوسعید از پیامبر صلی الله علیه وسلم روایت شده که درباره سخن الله سبحانه و تعالی: ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا﴾ فرمود: «یعنی: امتی عادل». و نیز از ابوسعید روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمود:

«يُدْعَى نُوحٌ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَيَقَالُ لَهُ: هَلْ بَلَغْتَ؟ فَيَقُولُ: نَعَمْ. فَيُدْعَى قَوْمُهُ فَيَقَالُ لَهُمْ: هَلْ بَلَغَكُمْ؟ فَيَقُولُونَ: مَا أَتَانَا مِنْ نَذِيرٍ، أَوْ مَا أَتَانَا مِنْ أَحَدٍ، قَالَ: فَيَقَالُ لِنُوحٍ: مَنْ يَشْهَدُ لَكَ؟ فَيَقُولُ: مُحَمَّدٌ وَأُمَّتُهُ». قَالَ: فَذَلِكَ قَوْلُهُ ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا﴾. قَالَ: أَلْوَسَطُ الْعَدْلِ. قَالَ: فَيَدْعُونَ فَيَشْهَدُونَ لَهُ بِالْبَلَاغِ. قَالَ: ثُمَّ أَشْهَدُ عَلَيْكُمْ».

ترجمه: در روز قیامت، نوح علیه‌السلام فرا خوانده می‌شود و به او گفته می‌شود: آیا [پیام الهی را] رساندی؟ او پاسخ می‌دهد: آری. سپس قوم او احضار می‌شوند و از آنان پرسیده می‌شود: آیا [نوح] پیام الهی را به شما رسانید؟ آنان می‌گویند: هیچ هشدار دهنده‌ای به سوی ما نیامد یا هیچ‌کس به سوی ما نیامد. پس به نوح علیه‌السلام گفته می‌شود: چه کسی برایت گواهی می‌دهد؟ او می‌گوید: محمد و امتش. آن‌گاه این امت فرا خوانده می‌شوند و برای پیام‌رسانی نوح علیه‌السلام گواهی می‌دهند. سپس فرموده پیامبر صلی الله علیه وسلم چنین است: این است معنای

آیه ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا﴾ یعنی «امت وسط» به معنای «امت عادل» است. سپس پیامبر فرمود: پس شما (ای امت محمد صلی الله علیه وسلم) فرا خوانده می‌شوید و گواهی می‌دهید که او (نوح علیه السلام) پیامش را رسانده است. سپس من بر گواهی شما شهادت خواهم داد.

وعن جابر عن النبي ﷺ قال: «أَنَا وَأُمَّتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى كَوْمٍ مُشْرِفِينَ عَلَى الْخَلَائِقِ. مَا مِنَ النَّاسِ أَحَدٌ إِلَّا وَدَّ أَنْهُ مِنَّا، وَمَا مِنْ نَبِيٍّ كَذَبَهُ قَوْمُهُ إِلَّا وَنَحْنُ نَشْهَدُ أَنَّهُ قَدْ بَلَغَ رَسُولَهُ رَبَّهُ عَزَّ وَجَلَّ». وأخرج البخاري ومسلم وغيرهما عن أنس قال: مَرُّوا بِجَنَازَةٍ فَأَثْنَوْا عَلَيْهَا خَيْرًا، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «وَجَبَتْ وَجَبَتْ وَجَبَتْ»، وَمَرُّوا بِجَنَازَةٍ فَأَثْنَوْا عَلَيْهَا شَرًّا، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «وَجَبَتْ وَجَبَتْ وَجَبَتْ» فَسَأَلَهُ عُمَرُ فَقَالَ: «مَنْ أَثْنَيْتُمْ عَلَيْهِ خَيْرًا وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ، وَمَنْ أَثْنَيْتُمْ عَلَيْهِ شَرًّا وَجَبَتْ لَهُ النَّارُ، أَنْتُمْ شُهَدَاءُ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ، أَنْتُمْ شُهَدَاءُ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ، أَنْتُمْ شُهَدَاءُ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ» زاد الحكيم الترمذي: ثُمَّ تَلَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا﴾ الْآيَةَ.

ترجمه: جابر از پیامبر صلی الله علیه وسلم روایت می‌کند که فرمود: من و امتم در روز قیامت بر تپه‌ای بلند و مشرف بر سایر خلائق خواهیم بود. هیچ‌کس از مردم نیست مگر آن‌که آرزو می‌کند که ای کاش از ما می‌بود. هیچ پیامبری نیست که قومش او را تکذیب کرده باشد، مگر آن‌که ما گواهی می‌دهیم که او پیام پروردگارش را رسانیده است. حدیث انس بن مالک رضی الله عنه در صحیح بخاری و صحیح مسلم روایت می‌کند که از کنار جنازه‌ای عبور کردند و مردم درباره او نیکی گفتند. پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود: واجب شد، واجب شد، واجب شد. سپس از کنار جنازه‌ی دیگری عبور کردند و مردم درباره‌اش بدی گفتند. پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود: واجب شد، واجب شد، واجب شد. عمر بن خطاب پرسید: ای رسول الله! چه چیزی واجب شد؟ فرمود: کسی که شما بر او نیکی کردید، جنت بر او واجب شد، و کسی که شما درباره‌اش بدی گفتید، جهنم بر او واجب شد. شما شاهدان الله در زمین هستید، شما شاهدان الله در زمین هستید، شما شاهدان الله در زمین هستید. و در روایتی از ترمذی آمده است که: سپس پیامبر صلی الله علیه وسلم این آیه را تلاوت فرمودند: ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا﴾ [بقره: 143]

امام قرطبی این آیه را چنین تفسیر کرده است: «یعنی ما شما (ای امت اسلام) را در جایگاهی میان پیامبران و دیگر امت‌ها قرار دادیم.» واژه‌ی «وسط» در اینجا به معنای عدالت است، و اصل این تعبیر از آن‌جاست که بهترین هر چیز، حد میانه و معتدل آن است. ترمذی نیز از ابوسعید خدری از پیامبر صلی الله علیه وسلم در تفسیر این آیه شریفه ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا﴾ روایت کرده که فرمودند: «یعنی: امتی عادل». ترمذی این حدیث را حَسَن و صحیح دانسته است. در قرآن نیز آمده است: ﴿قَالَ أَوْسَطُهُمْ﴾ یعنی: عادل‌ترین و بهترین ایشان. در زبان عربی نیز می‌گویند: «فلانی از میانه‌روترین افراد قوم خویش است» یا «او در میان قومش جایگاهی والا و شرافتمند دارد»؛ یعنی از نیکان و صاحب‌حسبان آنان است.

ای مسلمان! اگر حقیقتاً می‌خواهید در شمار «میانه‌روترین» و برترین امت باشید، پس راه روشنی پیش روی تان است؛ در صف دعوت‌گران به سوی حق قرار گیرید، در مسیر برپایی حاکمیت اسلام گام بردارید، از هرگونه سازش با باطل روی پرتاب و پرچم دعوت به اجرای کامل شریعت الله سبحانه و تعالی را در زمین برافراز دار، که این، راه امت وسط و اهل عدالت و کرامت است.

نویسنده: مؤید الراجحی

مترجم: پارسا امیدی